

Гумін Олексій Михайлович,
завідувач кафедри кримінального права
і процесу ННІППО Національного
університету «Львівська політехніка»,
доктор юридичних наук, професор;

Якимова Світлана Валентинівна,
доцент кафедри кримінального права
і процесу ННІППО Національного
університету «Львівська політехніка»,
кандидат юридичних наук, доцент

НАУКОВИЙ ВНЕСОК ПРОФЕСОРА А. П. ЗАКАЛЮКА У ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Анотація. Публікація присвячена дослідженню наукового внеску проф. А.П. Закалюка у розбудову сучасної системи кримінологічної інформації в Україні. Доведено, що науковий доробок проф. А.П. Закалюка має важливе значення для формування сучасного змісту поняття кримінологічної інформації, джерел і методів її дослідження, а також шляхів використання у сфері протидії злочинності.

Обґрунтовано, що в умовах розвитку українського суспільства інформативного типу, результати досліджень видатного українського ученого-кримінолога, проф. А.П. Закалюка набувають ще більшої актуальності й перспективності для подальших наукових розробок.

Ключові слова: кримінологічна інформація, поняття, джерела, інформаційне забезпечення, інтегровані інформаційно-аналітичні системи, запобігання злочинам.

Summary. The publication is devoted to the study of the scientific contribution of prof. A.P. Zakalyuk in the development of a modern system of criminological information in Ukraine. It is proved that the scientific achievements of prof. A.P. Zakalyuka is important for the formation of the modern content of the concept of criminological information, sources and methods of its research, as well as ways to use it in the field of crime prevention.

It is substantiated that in the conditions of development of the Ukrainian society of informative type, results of researches of the outstanding Ukrainian scientist-criminologist, prof. A.P. Zakalyuk become even more relevant and promising for further research.

Keywords: criminological information, concepts, sources, information support, integrated information-analytical systems, crime prevention.

Сучасне українське суспільство характеризується стрімким розвитком інформатизації [1, с. 90]. За таких реалій нового імпульсу набуває розвиток наукової інформації, зокрема кримінологічної.

Перші кроки на шляху до виокремлення сегменту кримінологічної інформації, як зазначається у відомій трилогії проф. А. П. Закалюка «Курс сучасної української кримінології» [2, с. 51–53, с. 64–65], стосувалися налагодження та збору даних кримінальної статистики, організаційного забезпечення аналітично-кримінологічної діяльності, діяльності спеціальних наукових кримінологічних установ (Всеукраїнських кабінетів із вивчення особи злочинця і злочинності), що забезпечували оцінку природи злочинності на засадах соціальної детермінації, враховуючи, зокрема й біологічну складову.

В подальшому, значний прогрес у напрямку організації накопичення й опрацювання масиву інформації, що має кримінологічне значення, було досягнуто завдяки плідній праці науковців Київської науково-дослідної лабораторії Всеукраїнського науково-дослідницького інституту МВС СРСР, й, зокрема під керівництвом А. П. Закалюка. Спираючись на широку емпіричну базу, були проведені цільові наукові дослідження з проблем удосконалення участі громадськості у профілактиці правопорушень, запобігання рецидивній злочинності, злочинності неповнолітніх, майновим злочинам, злочинам у сімейно-побутовій сфері, а також локалізації поширення таких небезпечних тогочасних явищ як «дармоїдство», «бродяжництво» тощо [2, с. 64–65]. Одержана наукова інформація, у формі аналітичних довідок, пропозицій і рекомендацій, успішно використовувалася для консультування правоохоронних органів, розробки заходів протидії найнебезпечнішим тогочасним тенденціям злочинності тощо.

Розвивалися й наукові підходи до тлумачення поняття кримінологічної інформації на системному рівні. Як слушно відзначив проф. А. П. Закалюк, структура кримінологічної інформації визначається структурою її об'єктів. Кримінологічна інформація має певні особливості, зокрема: а) у рамках структурного вивчення інформація про певний об'єкт деталізується, уточнюється, залежно від міри отримання відомостей про цей об'єкт, його вивчення, дослідження, що відповідає потребам одержання більш ретельного уявлення; б) кримінологічне уявлення про суспільний об'єкт формується завдяки статистичному зрізу інформації; в) кримінологічна інформація, здебільшого, є атрибутивною, тобто, переважно, відомостями про якість, а не кількість об'єктів чи їх ознак; г) відносність і статистично-імовірнісний характер частини кримінологічної інформації; д) наявність тісного зв'язку кримінологічної інформації з суміжними видами інформації (правовою, економічною, психологічною, управлінською тощо) [3, с. 17–25].

З відновленням незалежності України посилюється науковий інтерес до удосконалення методики дослідження кримінологічної інформації, а також розвитку шляхів її використання в цілях ефективного вирішення нагальних завдань практики протидії злочинам. З появою нових демократичних державних інституцій, активізацією діяльності міжнародних правозахисних організацій, відкритістю діяльності ЗМІ в Україні, зростаючим рівнем громадської активності – відбулося істотне збагачення джерел кримінологічної інформації (матеріали Єдиного реєстру досудових рішень, електронна база даних єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені злочини, Звіти Уповноваженого Верховної ради України з прав людини, тематичні звіти Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні, оціночні звіти Групи держав проти корупції (ГРЕКО), доповіді Української Гельсінської спілки з прав людини та ін.) [4, с. 207–211].

Як узагальнив проф. А. П. Закалюк, кримінологічна інформація стосується об'єктів, що є предметом кримінології, а також є засобом вирішення нагальних кримінологічних проблем й, передусім, щодо формування й реалізації державної політики, державних програм у галузі запобігання злочинності, прийняття ефективних управлінських рішень щодо запобігання злочинним проявам, підвищення рівня професіоналізму спеціальних суб'єктів запобігання вчиненню кримінальних правопорушень тощо. Це засіб проведення прикладної аналітичної роботи [3, с. 26–27].

Перспективам подальшого розвитку кримінологічної інформації відведена посилена увага у методологічних засадах концептуального бачення розвитку кримінологічної науки в Україні на початку XXI століття. У Концепції розвитку кримінологічної науки в Україні на початку XXI століття, зокрема, акцентується увага на необхідності модернізації інформаційного відображення процесів і явищ, що мають кримінологічне значення, наголошується на потребі оптимізації кримінологічної інформації шляхом створення належних інформаційно-технологічних умов і засобів докорінно кращого її використання шляхом проектування й формування автоматизованих банків даних – кримінологічних показників [5, с. 5, 12].

Отже, в історичному ракурсі спостерігається поступальний розвиток кримінологічної інформації від формування загального уявлення про цей вид соціальної інформації шляхом визначення переліку її джерел (зазвичай, даних кримінальної статистики) – до системного бачення того, яким має бути цей сегмент соціальної інформації в українському суспільстві. Відповідно, на діяльнішому рівні розвиток відбувався – від налагодження збору окремих даних кримінальної статистики, їх простої систематизації – до формалізації у виді аналітичних довідок, кримінологічних рекомендацій, кримінологічних експертиз та подальшої оптимізації згідно з

теоретичними, методичними, інформаційно-технологічними потребами сучасного українського суспільства.

Формування сучасного українського суспільства інформативного типу висуває потребу подальшого системного збагачення не лише змісту, характеру, джерел кримінологічної інформації, але й шляхів її використання завдяки активнішому впровадженню новітніх інтегрованих інформаційно-аналітичних систем. Це прискорить перехід сучасної практики запобігання злочинності та злочинним проявам в Україні на якісно нову високотехнологічну основу.

Таким чином, творчий доробок видатного українського ученого-кримінолога, проф. А. П. Закалюка у розбудову сучасної системи кримінологічної інформації в українському суспільстві – є вкрай вагомий, важливий на кожному з етапів її становлення, а також перспективним для подальших наукових розробок.

Список використаних джерел

1. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти; за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : Ун-т внутр. справ, 2000. 386 с.

2. Закалюк А. П. Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ : Ін Юре, 2007. Кн.1. 424 с.

3. Закалюк А. П. Практична кримінологія. Київ : Ін Юре, 2008. Кн. 3. 320 с.

4. Бесчастий В. М. Методи інформаційного забезпечення як інструментарій збору та обробки інформації про злочинність. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 206-212.

5. Концепція розвитку кримінологічної науки в Україні на початку ХХІ століття. *Інформаційний бюлетень Академії правових наук України* . 2007. № 9. С. 4-47.